

Från exploatering till inkludering

av Bengt-Åke Wennberg

**Inkludering eller exploatering
Konsekvenser, risker och möjligheter
i just dina sociala kontexter
och sammanhang**

Administrativa rutiner och ordningar har sedan urminnes tider haft ett Janusansikte. De har å ena sidan varit överhetens och elitens verktyg för att förmå de underställda att arbeta för dem och samla rikedomar åt dem. De har emellertid också å andra sidan varit människors verktyg för att samarbeta, stödja varandra och gemensamt skapa ett gott liv.

Detta janusansikte gör det svårt att skilja den ena nyttan från den andra och att skilja god administration från dålig. När nu samhället allt mer kommer att domineras av behovet av goda tjänsteleveranssystem blir detta Janusansikte allt tydligare och allt mer problematiskt.

[Daron Acemoglu och James A. Robinson illustrerar i sin bok "Why Nations Fail"](#) hur den auktoritära elitstrategin under flera hundra år, och i alla jordens länder, bäddat för fattigdom, förtryck och förfall. Ledningar och elit ärver uppenbarligen en slags herrefolksidéer från tidigare generationer som tillämpas om och om igen om den inte bryts genom att den "gått i väggen".

Acemoglu och Robinson visar att en inkluderande strategi är själva grunden för framgång och det som måste ersätta herrefolksideologin. De argumenterar därför för att vi nu skall bryta trenden mot allt mer auktoritära strukturer och söka oss mot mer inkluderande. Jag menar att Acemoglu och Robinson här pekar på en central fråga som ännu inte tillräckligt mycket har uppmärksamats i vårt politiska liv. Det är dags nu.

Socialdemokraterna har i dagarna informerat om att man i regeringsställning skall ta från de rika kommunerna för att belöna kommuner som bygger hyresrätter. Ambitionen är god. Vi behöver hyresrätter. Men argumentationen är olämplig och den politiska riktningen katastrofal.

Om man politiskt hade lyckats övertyga de rika kommunerna att avstå medel för att Sverige som helhet, och att då även de rika kommunerna, skulle kunna bli mer framgångsrika genom fler hyresrätter så hade detta varit en inkluderande strategi och en politisk bedrift. De rika kommunerna kunde då ha blivit stolta över att ha bidragit till något bra för Sverige. Men så kan det inte bli om man beslutar över huvudet på dem. Då är det regeringen som får berömmet.

Att ta från de rika och ge till de fattiga är en välkänd auktoritär strategi som alla herrefolk använder för att tysta oron i leden. Grundtanken är att pappa, den som har regeringsmakten, bestämmer, straffar och belönar sina barn utifrån vad pappan själv menar är gott. Strategin är urtypen till det vi kallar paternalism. Paternalismen är exploaterande. Den kan vara god och den kan vara dålig men den är aldrig inkluderande.

Alliansen använder tyvärr samma strategi. Det enda som skiljer de två partierna åt är vad man "satsar" på. Vi väljare har därför att välja på om staten skall ta pengar från rikare och satsa på hyresrätter eller ta pengar från rökare för att satsa på försvaret. Vilket parti vi än väljer så får vi samma auktoritära förälder att brottas med och därmed också samma oförståelse från dess elit för ambitioner och engagemang som inte odlas i deras snäva inre intressesfär och propagandistiska framtoning. Den styrande eliten håller varandra om ryggen.

Märkligt nog har bägge – och kanske alla partier – genom dessa auktoritära strategier tappat bort det politiska budskap som vi alla egentligen ansluter oss till. Nämligen att vi inte önskar en stat där vissa personer, grupper och sammanslutningar ges möjlighet att exploatera alla de som inte tillhör den innersta kretsen. Hur demokratisk man än försöker vara så blir det med auktoritära lösningar trots allt så, att det alltid är den härskande eliten som

bestämmer. Det är denna elit som hela tiden kommer att kunna berika sig själva och kränka de andras rättigheter.

Spåren av denna strategi förskräcker. Nu tror jag att våra politiker i samtal man mot man och kvinna mot kvinna skulle hålla helt med om detta. Men ord är en sak och handling en annan. Problemet är att politikerna visst tror sig om att göra rätt och handla demokratiskt men att [de, som Patrik Engellau skriver i SvD, är fast i handlingsstrategier som man ärvt av tidigare generationer.](#)

Konsekvensen av att auktoritära arbetsätt främjar kränkningar och inte ger individerna utlopp för sin nedärvda sociala färdighet, och utveckla sin sociala förståelse, visar sig tydligast i våra skolor. Där finns en omfattande frustration som ofta uttrycks i hat, oro och destruktiva aktiviteter.

Först om denna oro kan dämpas och det ges tillfälle för personerna att utveckla sina sociala drivkrafter och utveckla goda sätt att förhålla sig till varandra så kan oron stillas. Detta är inte möjligt inom ramen för auktoritära lösningar. Så är vi då tillbaka till Acemoglu och Robinsons upptäckt.

Problemet är att varje försök att förändra situationen hotar den herrefolksmentalitet som den inflytelserika eliten bygger sin position på. De värjer sig intuitivt mot att behöva stå till svars för de övergrepp på individerna som blir möjliga inom systemets ram. [Så här skriver Clarence Crafoord i SvD](#) om det faktum att Blake Petterson fått rätt mot skatteverkets felaktiga hantering av hans medborgarskap:

Grundlagen har i Sverige länge varit reducerad till en sorts uppförandekod för lagstiftaren. När det gäller möjligheten för enskilda att få skadestånd för statliga övertramp har vi fått förlita oss på europarätten. Men genom onsdagens HD-dom ändras hela spelplanen. Nu har det slagits fast att den som drabbas av statliga övertramp i strid med grundlagens fri- och rättigheter kan få upprättelse genom skadestånd. Domen är historisk – äntligen har vi fått en grundlag för folket, och inte bara för politikerna.

Det är således herrefolksidén som eliten och många av våra politiker värnar om – utan att riktigt kunna genomsåda dess härskarkaraktär och dess direkta följdverkningar. När Högsta domstolen nu skapar ett prejudikat är det därför ett gott tecken och ett litet steg i riktning mot ett inkluderande samhälle.

Hur kan du i dina sociala sammanhang se olika tecken på inkludering respektive exkludering? Vilka upplever du som konstruktiva och vilka som destruktiva?

Referenser

<https://www.bokus.com/bok/9781846684302/why-nations-fail/>

http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/nya-varderingar-berovar-politiken-dess-gamla-slagkraft_3502274.svd

http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/historisk-dom-i-hogsta-domstolen-som-gav-individ-ratt-mot-staten_3502272.svd

<https://www.bengtharry.me/?p=2198>